

Valeriu Anania, Memories from Communist Prisons

*Ana-Gabriela Pop, PhD Student,
“Petru Maior” University, Tîrgu-Mureş*

Abstract: The communist regime controlled every field of the Romanian society, of great importance being the institution of the Church, very influential in the life of the people. The Church had its power diminished and many people were arrested on the grounds of their beliefs. Valeriu Anania, one of the major writers and clerics of the time, narrates his experience in prison in his autobiographical work, Memoirs, revealing the horror of the life in prison, but also the beauty of creation in such conditions.

Keywords: Valeriu Anania, communist regime, prison, church, memories

Nici un aspect al vieții sociale nu a scăpat vigilenței regimului instaurat în România după ajungerea la putere a comuniștilor. Reprezentații noii puteri au identificat potențialele pericole și au alcătuit un plan de acțiune care să le permită neutralizarea acestora în cel mai scurt timp și într-un mod cât mai complet. Au reușit chiar să particularizeze fiecare situație și să o abordeze diferit, în funcție de natura ei. Nici instituția Bisericii nu a făcut excepție. De altfel, fiind o instituție importantă a societății românești se impunea neapărat controlul ei:

„Ultimul obstacol important din calea impunerii modelului sovietic era Biserica. Securității i-a revenit sarcina de a-l îndepărta.”¹

Măsurile luate au fost diverse și pe mai multe paliere, Securitatea acționând organizat:

„Încă din primii ani de existență, Securitatea a luat în vizor Biserica, prin internarea în închisori a unor preoți, prin controlul manifestărilor la nivel înalt, prin recrutarea și infiltrarea de informatori din și în rândul preoțimii și, nu în ultimul rând, prin planuri de măsuri și o întreagă serie de alte documente.”²

Pe cale legală s-au luat o mulțime de măsuri, gândite în etape, menite a distruge și aservi total instituția Bisericii. S-a început prin obligativitatea pensionării a mai multor ierarhi trecuți de vârsta de 70 de ani, apoi s-a pus în aplicare o nouă lege a învățământului, care institua învățământul laic și interzicea studiul religiei în școli. A urmat desființarea Episcopiei Armatei și interzicerea asistenței religioase în unitățile militare, închisori, spitale și azile de bătrâni.

S-a trecut apoi la închiderea mai multor mănăstiri și schituri, relațiile cu diaspora au fost suspendate, cele încă existente drastic reduse și controlate. În plus, s-a trecut la permanenta observare a embrilor clerului. Regimul nu s-a ferit nici să treacă la arestarea unui important număr de preoți și călugări, cu un punct culminant între anii 1948-1949 și 1958-1959.

¹ Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*, Traducere de Lucian Leuștean, Cu o prefață a autorului pentru ediția în limba română, Editura Polirom, Iași, 2001, p. 76.

² Carmen Chivu-Duță, *Culte din România între prigonire și colaborare*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 20.

Prigoana împotriva Bisericii Ortodoxe Române a fost extrem de complexă, această instituție a continuat să existe, fiind însă masiv epurată, controlată și aservită. În plus, s-a urmărit și uneori s-a reușit compromiterea unor importante fețe bisericești:

„Pentru a distruge mai bine Biserica din chiar interiorul său, puterea ateistă s-a gândit că e necesar ca o bună parte din fețele bisericești să fie murdărite moral și, pe urmă, angajate în apărarea comunismului. Așa se face că fiecare lovitură dată de partid Bisericii a fost justificată sau explicată ca provenind din interior. Trecând peste acest șantaj diabolic, guvernul a încercat să corupă, prin alte metode, chiar și preoți ireproșabili, al căror trecut nu avea nici o <<pată>>”³

Pe de altă parte, cea mai tristă soartă pare a o fi avut Biserica Unită Greco-Catolică, care a fost desființată, clerul și enoriașii având de ales între trecerea la ortodoxie sau prigoană. De altfel, toate cultele au avut de suferit, deseori membrii lor fiind închiși.

Bilanțul e necunoscut, însă se știe că un număr mare de persoane au avut de suferit.

La fel ca și în celelalte domenii, și în cel teologic, personalitățile marcante au avut cel mai mult de suferit. Pentru ei, fiind mai vizibili, era greu să treacă neobservați. Și după eliberare, controlul va fi foarte strict, iar libertatea va fi drastic limitată, aproape inexistentă.

În acest context, relevantă este situația scriitorului și clericului Valeriu Anania, ale cărui mărturii reprezintă un moment important în cadrul literaturii române, nu doar prin cuprinsul celor narate, cât și prin forma pe care o îmbracă aceste mărturii.

Valeriu Anania a fost o personalitate puternică a vieții culturale și religioase românești, cunoscut deopotrivă ca scriitor, dar și ca important cleric.

Născut pe 18 martie 1921 în comuna Glăvile, Vâlcea, Valeriu Anania a urmat Seminarul Teologic Central din București, dar și cursuri la liceele Dimitrie Cantemir și Mihai Viteazul, unde și-a susținut și bacalaureatul.

Înscris într-o organizație legionară a tineretului, a fost arestat în 1941 pentru a fi participat la funeraliile unui comandant legionar și s-a ales totodată cu calificativul de „legionar”, care l-a urmărit întreaga existență și a constituit motiv pentru următoarele acțiuni de urmărire și arestări. Călugărit la Mănăstirea Antim, sub numele de Bartolomeu, a slujit la Mănăstirile Polovragi și Baia de Arieș.

S-a înscris la Facultatea de Medicină și la Conservatorul de Muzică din Cluj, în 1944, unde a condus o grevă a studenților cu caracter anticomunist, dar și antirevizionist, atmosfera fiind extrem de tensionată în zonă după retrocedarea Ardealului. Ca urmare a acestor acțiuni, Valeriu Anania a fost exmatriculat. Și-a continuat ulterior studiile, deși era sub intensă urmărire și supraveghere a autorităților, la Facultatea de Teologie din București și la Academia Andreiană din Sibiu, fiind în cele din urmă licențiat în teologie, în anul 1948.

În perioada patriarhului Justinian Marina, el s-a bucurat de sprijinul și protecția acestuia, desfășurând totodată o intensă activitate de organizare a învățământului bisericesc, apoi de organizare și completare a bibliotecii patriarhale.

Arestat din nou, în 1958, pentru activitate legionară, a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică, efectuând anii de detenție la Aiud până în 1964.

³ Sergiu Grossu, *Calvarul României creștine*, Editura „Convorbiri literare” – ABC Dava, Chișinău, 1992, p. 218.

Ulterior a fost trimis în America, ocupând mai multe funcții în cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de acolo. După Revoluția din 1989, Valeriu Anania a devenit unul dintre cei mai importanți și vizibili clerici.

Valeriu Anania este totodată și un important scriitor. S-a afirmat în literatură încă de pe băncile școlii, făcându-și debutul în anul 1936 la revista *Vremea*, apoi la revista *Dacia Rediviva*, al cărei redactor principal a și fost. Mai târziu, a colaborat la revistele *Gazeta Literară*, *Lucașfărul*, *Magazin Istoric*, *Ateneu* și altele. A publicat și în revistele centrale bisericești.

Vorbind de activitatea sa de dramaturg, trebuie să menționăm lucrările *Miorița* (1966), *Meșterul Manole* (1968), *Du-te vreme, vino, vreme!* (1969), *Păhărelul cu nectar* (fantezie pentru copii-1969), *Steaua Zimbrului* (1971), *Poeme cu măști* (1972).

Este autor și al mai multor volume de poezii: *Geneze* (1971), *Istorie agrippine* (1976), *File de acatist* (1981), *Anamneze* (1984), *Imn Eminescului în nouăsprezece cânturi* (1992); *Poezie religioasă românească modernă* (1992).

La acestea se adaugă volumele de proză și de eseuri: *Greul Pământului* (1982), *Rotonda ploilor aprinși* (1983), *Cerurile Oltului* (1990), *Amintirile peregrinului apter* (1991), *Străinii din Kipukua* (1979).

O importantă lucrare a fost și transpunerea în limba română a Sfintei Scripturi după Septuaginta, o muncă asiduă și istovitoare desfășurată pe parcursul a peste zece ani și finalizată în 2001.

Valeriu Anania s-a încumetat să aștearnă pe hârtie și amintirile zbuciumatei sale vieți. Grupate sub titlul *Memorii*, cartea sa cuprinde multele experiențe la limită pe care a trebuit să le înfrunte. Dincolo de orice alte considerații, se desprinde imaginea unui om care nu trece neobservat și care nu pregetă să înfrunte destinul atunci când consideră ca aceasta este calea justă.

Din chiar *Cuvântul înainte*, autorul ține să precizeze imposibilitatea acurateții amintirilor, menționând aproximațiile inerente unui asemenea demers. Necesitatea unui demers memorialistic vine din nevoia unui portret al epocii, dar și al parcursului său sinuos:

„Nu am ținut niciodată un jurnal. (...) Vine o vreme când viața ta se cere rostită și astfel decât în graiul convențiilor sociale, mai adevărat adică și mai de-a dreptul, și atunci, în lipsă de altceva, ți-o iei de la capăt pe amintiri, de-a rostogolul, ca apa muntelui poticnită'n pietre, și o duci până unde poți.(...) scrise cam în 9 luni... Le-am scris în grabă, cu ochii pe calendar, fără meșteșug și fără pretenții, căutând să le țin amintirilor o curgere în timpul lor, care totuși suferă de unele aproximații”.⁴

Memoriile sale sunt așadar declarat incomplete, fiind scrise în grabă, însă cu grija de a fi dincolo de un document al epocii, și unul al propriului suflet:

„Memoriile mele sunt departe de a fi complete, mai cu seamă în ultimele capitole, pe care le-am scris biciuit de timp. Dar, așa cum sunt, ele se vor și se propun o mărturie nu numai a unei lumi, ci și a unui suflet.

E vorba de sufletul meu”.⁵

⁴ Valeriu Anania, *Memorii*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 7.

⁵ *Idem*, p. 8.

Talentul artistic al autorului transpare din paginile *Memoriilor*, cu pregnanță din descrierile ce populează textul, dar și din schițele de portret alcătuite prietenilor și cunoscuților săi. Astfel, Radu Gyr ne apare într-o perspectivă înduioșătoare:

„Deși încărcat de suferințe, cu ani grei de pușcărie în spate, cu un ochi pierdut pe front, cu trupul ros de multe beteșuguri, poetul se desfășura vesel, glumeț, sorbind fiecare picătură de viață cu voluptatea celui ce-i cunoaște prețul. Cântăreț <<oficial>> al Gărzii de Fier, Radu Gyr era foarte puțin – aproape deloc – un om politic, ci mai mult un îndrăgostit romantic de o idee romantică.”⁶

Același autor apare înfățișat într-o ipostază a artistului trădat în munca sa, întristat de faptul că nu putea să publice și amar-amuzat atunci povestea cum versurile la care trudise mult pentru obținerea expresiei potrivite reveneau la el deformat, modificate ca urmare a transmierii și reținerii lor defectuoase.

Odată ajuns în arest, Valeriu Anania se trezește într-o nouă realitate, pe care se grăbește să o cunoască, de unde notațiile despre mediul înconjurător, el reamintindu-și cu lux de amănunte aspectul celulei.

Noua realitate e demoralizantă, cel mai chinător aspect fiind, dincolo chiar de zgomotul zăvoarele ce premergea ducerea arestațiilor la anchetă, supravegherea continuă prin vizetă. O supraveghere percepută drept o tortură, nepermițând nici o clipă de liniște, nici o clipă de singurătate:

„Ochiul acesta apărea din cinci în cinci minute, uneori mai des, dar niciodată mai rar, ziua și noaptea, stăruia două-trei secunde și capacul luneca fără zgomot. Prezența acestui ochi mi s'a părut una din cele mai teribile torturi ale vieții de închisoare comunistă; el te urmărește chiar și atunci când nu se arată, te pătrunde, te furnică, îți citește fața, gesturile și gândurile, îți numără bătăile inimii. Intermitențele apariției lui sunt mult mai crâncene decât dacă celula ar avea ușă de gratii sau pereți de sticlă; (...) Uneori căpăcelul se lăsa, pentru ca ochiul să reapară în secunda următoare, ca și cum s'ar fi răzgândit. Și toată această supraveghere minuțios calculată, cu efecte psihice prevăzute într'un vast laborator al infernului, se petrecea în cea mai desăvârșită liniște, o liniște de cimitir în care morții meditează pe propriile lor morminte.”⁷

Continuând analiza condițiilor de detenție, Anania amintește tortura closetului, felul anume în care trebuiau să doarmă, era o poziție standard, nici o alta nefiind acceptabilă, menționează de asemenea și măsurile preventive luate pentru a evita sinuciderea, celor pedepsiți fiindu-le astfel interzisă chiar și evadarea în moarte.

Dar aduce și o mărturie aparte. Deși notează toate interdicțiile, ține să precizeze, spre deosebire de multe alte mărturii, faptul că rugăciunile nu erau interzise, ajungând la concluzia că probabil erau tolerate doar rugăciunile individuale, nu și cele desfășurate în grup de mai mulți deținuți.

Primul contact cu ancheta este unul blând, fiind iscodit de un ofițer cult, cu care putea purta conversații și nici nu era vorba de vreo maltratare fizică sau psihică, însă anchetatul se simte dezorientat și oarecum dezgolit în fața maldărului de informații de care anchetatorul dispune. Anchetatorul îi dezvăluie chiar la un moment dat că el avea, între altele, ca menire să

⁶ *Idem*, p. 73.

⁷ *Idem*, p. 248.

citească toate lucrările și să stabilească în mod concret caracterul acestora, rezultatul investigației sale urmând a se materializa într-un raport.

Toate aceste informații vaste deținute de către anchetatori sfârșesc prin a demoraliza anchetatul, întrebările care i se pun, termenul care îi este lăsat pentru a se gândi la răspunsuri, eterna frământare cu privire la ce și cât anume cunoaște cel din fața lui are rolul de a-i crea o stare de agitație, încordare. Se produc inevitabil prăbușiri sufletești, neliniște, anxietate. Anchetatul este într-o permanentă stare de incertitudine și agitație sufletească:

„În sufletul meu începeau clătinările, unele prăbușiri. De unde știa Securitatea atâtea amănunte? Reveneam în celulă, îmi scormoneam amintirile, le confruntam cu dosarul și-mi descopeream prieteni în teancul de file pe care anchetatorul le tot răsfoia și după care conducea interogatoriul. Și dacă acești prieteni au spus, pe ce cale au ajuns să mărturisească? Gândurile acestea îmi întunecau zilele, uneori și nopțile.”⁸

Dincolo de răspunderea pentru propria persoană, cel anchetat se vede confruntat și cu responsabilitatea față de celălalt, orice declarație sau cât de mică scăpare putând atrage nenorocirea celui menționat:

Interdicția de a avea hârtie sau instrumente de scris nu l-au împiedicat nici pe el, după cum nu i-a împiedicat nici pe mulți alții aflați într-o situație similară, să își continue munca de creație. După inerentele probleme ale începutului și obișnuirii cu creația și stocarea mentală a variantei potrivite, creația aceasta „nevăzută” a devenit un fel de terapie, dincolo de a fi o necesitate. Finalul detenției l-a aflat cu o mulțime de creații bine finisate și temeinic fixate în memorie. Din mărturiile vremii, de altfel, rezultă că acest efort creator păstrat exclusiv în memorie avea și un rol de exercițiu al creierului, un alt beneficiu constituindu-l rolul terapeutic, efectul de transcendere a realului imediat și detașarea de urâtul situației actuale:

„Acum în celulă, nu aveam nici hârtie și nici creion și nici vreun alt mijloc de a scrie; (...) La început a fost extrem de greu să-mi fac creierul tăbliță și să <<scriu>> pe el. Operația cea mai dificilă nu era <<scrierea>> în sine, ci <<ștergerea>> variantelor inutile, la care ai renunțat după ce ai formulat un vers mai bun, o strofă care ți se pare perfectă; primele variante au tendința de a rămâne și de a nu ceda locul celor următoare sau celei definitive, singura care urmează să fie înregistrată și depozitată în memorie. Am început precaut, cu lucruri simple, versuri scurte, rime împerecheate, spre a îndrăzni apoi tot mai mult spre forme mai pretențioase. Sentimentul izbutirii îmi lumina sufletul; munca aceasta era nu numai o sustragere de la anchetă și o umplere a timpului gol, ci un act de creație în sine, care mă împlinea. Am lucrat astfel cu regularitate și îndărătnicie, zi de zi, vreme de șase ani, oriunde m’am aflat, și am ieșit din închisoare purtând în memorie două piese de teatru complete și o mulțime de poezii, totalizând aproape douăsprezece mii de versuri.”⁹

Și ulterior revine cu mențiuni privitoare la marea fericire și ușurare induse de munca de creație desfășurată în detenție. Focalizarea pe domeniul creator i-a permis lui Valeriu Anania să se detașeze în bună măsură de realitatea sordidă în care se afla.

Confruntările cu diverși anchetatori îl determină să perceapă acut raportul inherent ce se leagă între cele două părți, astfel cele două entități sunt clar opuse, fiecare având ca scop câștigarea confruntării:

⁸ *Idem*, p. 261.

⁹ *Idem*, p. 257-258.

„Anchetatorul și anchetatul sunt două cetăți închise care se scrutează reciproc și-și caută fisuri: primul bănuiește că celălalt știe mult mai mult decât spune, al doilea caută să ghicească unde anume vor să ajungă întrebările (de obicei, puse de la distanțe mari, cu salturi surprinzătoare, ca la șah). Eu aveam de partea mea adevărul (și un plus de intelect), el avea de partea lui puterea (și un plus de viclenie).”¹⁰

Atitudinea în cadrul anchetei este și din punctul său de vedere cea de rezistență și de negare cât mai mult posibil, este o veritabilă obligație care îi revine celui anchetat, de a nu oferi informații:

„Negația într’o anchetă la Securitate e aproape o obligație morală a celui întrebat, și ea durează fie până la epuizarea rezistenței fizice, în caz de tortură, fie în fața unor evidențe zdrobitoare pe care anchetatorul ți le pune în față.”¹¹

Necolaborând satisfăcător cu anchetatorii, urmează și partea fizică a anchetei, respectiv bătaia cruntă, înfiorătoare, inumană la care este supus. Scena este descrisă cu lux de amănunte, surprinzând atât descrierea fizică a unuia dintre cei mai duri bătauși din pușcărie, cât și întreaga gamă de torturi la care a fost supus, precum și reacțiile sale fizice și psihice. Sunt imagini agresive, pe care Valeriu Anania le redă în cheie realistă, crudă:

„O ploaie de lovituri, din amândouă părțile, ritmic, ca pe nicovala potcovăriei, s’a năpustit pe tălpile mele. atunci am început să urlu, și-mi era rușine de mine, și nu voiam să urlu, și urlam îngrozitor – îmi dădeam bine seama – și mușcam aerul și simțeam nevoia să-mi înfig dinții ceva și am nimerit, zvârcolindu-mă, piciorul celui ce ținea de capătul funiei și l-am mușcat de pantalon și i-am auzit înjurătura, apoi am leșinat din nou.”¹²

Refacerea a fost grea după acest episod al bătaii, însă a avut drept consecință și o oarecare îmbunătățire a comportamentului gardienilor care nu îl ajutau, dar măcar nu îl bruscau, nu îi îngreunau inutil existența. Readus după o vreme în fața anchetatorului, Valeriu Anania semnează o declarație conform căreia recunoștea activitatea legionară, conștient că astfel își semnează singur condamnarea, însă ușurat că nu mai era chinuit cu întrebări al căror scop era ajungerea la însuși patriarh, cum încercaseră inițial anchetatorii.

Procesele se finalizau inevitabil cu condamnări grele pentru toți cei implicați. Dincolo de deznădejdea resimțită la auzul acestor ani grei de detenție, deținuții simteau o oarecare ușurare la gândul că vor scăpa de durele anchete de la Securitate. Sperau în condiții mai umane de detenție și să scape de bătaile și celelalte forme de tortură. Apare ca ireală, însă perfect plauzibilă în acest context, ușurarea resimțită de deținuți când își dau seama că urmează să fie transferați la penitenciar.:

Remarcă și el unele semne de omenie, de normalitate umană, la unii gardieni, care nu înțeleg să îngreuneze situația celor deținuți, spre deosebire de imaginea feroasă a prototipului de gardian:

„Mi se păruse și altădată că întrezăresc asemenea scăpări de omenie la angajații Securității, oameni instruiți în legea neîndurării, a asprimei, a vorbei răstite, a sprâncenei încruntate, a întunecimii de suflet și a îngustimii de minte.”¹³

¹⁰ *Idem*, p. 259.

¹¹ *Idem*, p. 262.

¹² *Idem*, p. 270-271.

¹³ *Idem*, p. 288.

Pretutindeni unde se află, Valeriu Anania este precedat de faima sa. Uneori el se simte obosit de a fi mereu în vizorul și în atenția tuturor, și-ar dori și clipele de liniște ale anonimatului. Un astfel de moment se petrece și la închisoare, unde este de fiecare obiectul atenției și analizei:

„Pe după gratiile camerelor vecine se îngrămădiseră capete câte puteau să încapă, nerase, cu ochii mari. Cei din lotul mei fuseseră răsfirați prin toată pușcăria și răspândiseră vestea că eram acolo. Nu mă simțeam bine; aș fi vrut să fiu un anonim, un pușcăriaș oarecare, să trec printre oameni neobservat. Nu se putea. Destinul numelui mă urmărea și acolo unde ar fi trebuit să fiu un simplu număr.”¹⁴

Aspectul asemănător al celulelor, continuul du-te-vino, precum și monotonia zilnică fac imposibilă o acuratețe a a detaliilor relatate, lucru de care și autorul este conștient și pe care ține să îl menționeze cu sinceritate:

„Dacă cineva ar verifica acuratețea acestor amintiri printr’o confruntare cu scriptele arestului, ar afla multe nepotriviri în ce privește, mai ales, cronologia vieții mele de celulă. Nu numai zilele semănau una cu alta, ci și camerele: aceeași așezare a paturilor, aceeași fereastră, sus, cu gratii și plasă de sârmă, același bec deasupra ușii, același closet turcesc, aceeași vizetă cu spion. Ședeai un timp cu câțiva camarazi, unul sau mai mulți plecau, unul sau mai mulți le luau locul, într’o continuă vânturare de chipuri și suflete.”¹⁵

Valeriu Anania este dus la Uranus pentru a servi ca martor (al acuzării, desigur!) în procesul lui Radu Gyr. Aici beneficiază de un alt fel de tratament, e dus într-o cameră la demisol, primește cafea, apoi hârtie, creioane, țigări și i se cere să scrie tot ce nu a declarat la anchetă. Inițial, el refuză să adauge ceva la declarația sa; inspectând celula vede un păianjen, apoi o muscă, iar aceasta din urmă îi readuce în memorie imaginea Mariței, o muscă pe care el și colegii de celulă o adoptaseră și o tratau cu multă afecțiune căci îi scotea din rutina zilnică, iar dispariția sa într-o bună zi i-a întristat pe toți. Amintirea Mariței îl face să speculeze ca aceea pe care o vede în actuala celulă ar fi tot ea. Observând că păianjenul e flămând, el prinde musca și i-o dă păianjenului, urmărind apoi fascinat cum acesta o devorează. După care, el trece la masă și începe să scrie. În ziua următoare, își continuă istorisirea, scriind necontrolat și dominat de o dorință neostenită de a se descărca de gândurile negative:

„Am prins a continua istorisirea de unde o lăsasem și, pe măsură ce scriam, creștea în mine un fel de poftă de a spune, de a mărturisi, de a-mi descărca sufletul și năduful, de a denunța, de a nu lăsa să-mi scape nici un amănunt. Mai mult, îmi răsturnasem perspectiva și, de unde până aici mă dominase tendința de a-mi apăra prietenii și de a pune cât mai puține pe seama lor, acum simțeam un fel de voluptate să le descopăr fapte și atitudini ce-i calificau drept adversari ai regimului. (...) Scriam, scriam și nu mă opream și mă miram de mine și continuam să scriu, prins de un fel de furie împotriva tuturor celor ce erau atunci liberi în timp ce eu zăceam în pușcărie. Scriam ca un apucat, ca un posedat, devenisem rău. Eram, până la un punct, conștient de ceea ce făceam, dar simțeam o plăcere dureroasă de a-mi biciui astfel conștiința și de a săvârși o nelegiuire împotriva propriei mele naturi.”¹⁶

¹⁴ *Idem*, p. 290.

¹⁵ *Idem*, p. 291.

¹⁶ *Idem*, p. 299.

În celulă noaptea, își amintește de muscă, apoi de comportamentul său și încearcă să și-l explice, își reamintește de zvonurile conform cărora se foloseau droguri pentru a obține declarațiile dorite de la anumiți deținuți. Ca urmare, Valeriu Anania nu mai bea cafeaua care îi era oferită și nu mai scrie, dar este chinuit de remușcări și voiește să se autopedepsească, gândindu-se chiar la o pedeapsă cruntă, de la care însă se oprește la timp.

Supus la atâtea chinuri și îndoieli, purtat între închisori, Valeriu Anania trece printre oamenii liberi și este izbit de nepăsarea lor, de calmul și orbirea cu care aceștia trec pe lângă un semen de-al lor aflat în cătușe. Este un episod care îl determină la amare reflecții:

„Iată, îmi ziceam, viața e aceeași, nimic nu s'a schimbat, oamenii par mai mult sau mai puțin fericiți și nimeni nu se sinchisește că aproape atinge cu umărul un semen în cătușe, purtat orbește dintr'o celulă în alta, cu douăzeci și cinci de ani de osândă în spinare. Nu se poate așa, Valeriu, dacă nu-ți vei face și menține o viață interioară, te vei distruge sufletește numai la gândul că toată lumea asta te ignoră, că nu ia act nici măcar de existența, necum de suferința ta.”¹⁷

Setea de cultură, împărtășirea cunoștințelor care aveau loc în mai toate celulele transpare și din *Memoriile* lui Valeriu Anania. Și în *Memoriile* sale sunt surprinse condițiile inumane de detenție. Frigul și foamea sunt la ordinea zilei și îi aduc pe deținuți în situații limită. La toate acestea se adaugă și dorul de ducă, de aer, de natură. Un dor chinuitor de libertate!

„Hrana era înfiorător de săracă și am văzut oameni plângând de disperare; (...) Acolo, la Pitești, am simțit foamea chinuitoare, obsedantă, foamea fizică și foamea psihologică; noaptea mă visam înfulecând, mă trezeam cu fălcile încleștate, ziua nu plănuiam altceva decât ca, dacă voi mai fi vreodată liber, să investesc totul în bucătărie și artă culinară. Și mă mai năpădea un dor. Când eram scoși la aer, în curte, de pe vârful scării puteam să văd, numai pentru câteva secunde, pădurile mari și verzi ale Argeșului și mă visam cutreierându-le călare, haiducește, cu desăgii la oblânc, într'o pribegie fără sfârșit, a celui ce nu e merit a avea cetate stătătoare pe acest pământ. Doamne, cât de dureros mă chemau acele păduri ale Argeșului!”¹⁸

Reeducarea de modă nouă, bazată nu pe teroare fizică, ci pe îndoctrinare, îi produce repulsie, însă îi urmează treptele. Pentru a uita și a se detașa de mizeria cotidiană, el se cufundă în creația artistică.

Valeriu Anania pleacă din penitenciar odată cu ultimul lot de deținuți eliberați de la Aiud și privește cu bucurie spre libertate, știind că are puterea de a se adapta. De altfel, își dă seama curând că nu e singurul în aceeași situație, ochiul bine format după anii de detenție identificând cu ușurință pe cei asemeni lui și înțelegând totodată dorința acestora de a păstra distanța, Securitatea părând a veghea din umbră permanent:

„Mi-a dat Dumnezeu, pe lângă altele, darul de a mă adapta repede oricărei condiții de viață. În acel început de august revedeam Bucureștii după șase ani și două luni, cu grădinile revărsate peste garduri, și mi se părea că sunt liber de când lumea. Mai mult decât libertatea îmi făcea bine sentimentul anonimatului, deși, la drept vorbind, părul tuns la piele, soldățește, și pantalonii largi, demodați, trădau cu ușurință pușcăriașul scăpat de curând.

¹⁷ *Idem*, p. 303.

¹⁸ *Idem*, p. 312.

*Oameni tunși chilug mișunau prin tot orașul, își căutau rude pierdute și prieteni uitați, dar se ocoleau unul pe altul, cu spaima că ochiul atent al Securității ar putea să interpreteze o nouă conspirație.*¹⁹

Valeriu Anania a reușit într-adevăr să se reintegreze rapid în societate grație prietenilor care nu l-au abandonat, dar și structurii sale răzbătătoare și puternice.

Memoriile lui Valeriu Anania cuprind însemnări nu doar despre experiența sa ca deținut politic în perioada regimului comunist, ci și însemnări despre întreaga sa viață și multele încercări prin care a trecut. O existență tumultuoasă, nu lipsită de experiențe grele, peste care a reușit să treacă și despre care, ani mai târziu, a avut curajul să scrie și apoi să le încredințeze luminii tiparului.

Din tinerețe, Valeriu Anania a simțit o aplecare înspre viața literară și a încercat să își croiască un drum în acest domeniu, colaborând la numeroase reviste și participând la cenaclurile importante ale vremii. Valeriu Anania a slujit cuvântul purtător de semnificații atât ca autor, cât și ca important cleric:

„Opera lui Valeriu Anania ne încredințează de rolul cuvântului în activitatea de slujire a Bisericii (...) Arta cuvântului îl consacră pe autor drept unul dintre cei mai buni oratori ai timpului nostru, fapt bine cunoscut din rostirea duminicală a predicilor de la amvonul catedralei mitropolitane din Cluj.

*Ascultarea predicilor – filtrate prin sursele unei întregi biblioteci – dincolo de conotațiile literaro-hermeneutice, constituie o neîntrecută experiență de viață*²⁰

Memoriile lui Valeriu Anania reprezintă un moment de reper în literatura română, atât prin valoarea lor documentară, cât și prin valoarea lor artistică.

Bibliografie:

- Anania, Valeriu Anania, *Memorii*, Editura Polirom, Iași, 2008.
- Chivu-Duță, Carmen, *Culte din România între prigonire și colaborare*, Editura Polirom, Iași, 2007.
- Deletant, Dennis, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*, Traducere de Lucian Leuștean, Cu o prefață a autorului pentru ediția în limba română, Editura Polirom, Iași, 2001.
- Grossu, Sergiu, *Calvarul României creștine*, Editura „Convorbiri literare” – ABC Dava, Chișinău, 1992.
- Pălimaru, Nicoleta, *Valeriu Anania. Opera literară*, Editura Limes / Renașterea, Cluj-Napoca, 2011.

¹⁹ *Idem*, p. 336.

²⁰ Nicoleta Pălimaru, *Valeriu Anania. Opera literară*, Editura Limes / Renașterea, Cluj-Napoca, 2011, p. 213.